

Samenwerken in de klas: zo motiveer je iedereen!

Pieterneel Dijkstra

Samenwerken in de klas staat op veel scholen hoog in het vaandel. Dit is niet voor niets: door met elkaar samen te werken ontwikkelen en versterken leerlingen belangrijke vaardigheden. Zo worden leerlingen gestimuleerd om een eigen mening te vormen, voor zichzelf op te komen, compromissen te sluiten en zich in te leven in anderen. Samenwerken in de klas heeft echter ook verraderlijke nadelen. Een belangrijk nadeel is bijvoorbeeld dat sommige leerlingen de gelegenheid krijgen om mee te liften op de inzet van anderen. Zelf doen ze zo weinig mogelijk, ze laten anderen het werk doen. Dit wordt ook wel *social loafing* genoemd. Inzicht in hoe social loafing ontstaat, kan helpen om ‘meeliftgedrag’ te voorkomen, zodat elke leerling zich inzet en iets leert.

Social loafing

Social loafing is het fenomeen waarbij mensen in een groep minder hun best doen, omdat hun individuele bijdrage aan het groepsproduct toch niet zichtbaar is. In een van de eerste onderzoeken naar social loafing lieten wetenschappers mensen eerst alleen aan een touw trekken, zo hard als ze konden. Gemiddeld wisten mensen in hun eentje 63 kilo te trekken. Vervolgens trokken ze in groepjes aan het touw, waarbij niet bekend was wie hoeveel gewicht trok. In een groepje van 3 mensen trokken mensen gemiddeld zo’n 53 kilo en in groepjes van 8 gemiddeld nog maar 31 kilo. Hoe groter de groep, hoe minder gewicht mensen dus per persoon trokken.

Ook bij andere groepstaken, waarbij de individuele bijdrage niet goed zichtbaar is, gebeurt iets soortgelijks; dus zeker ook in de klas. Social loafing is op zich een logisch fenomeen. Het ontstaat doordat de motivatie wordt ondermijnd: waarom zou je nog je uiterste best doen als toch niet wordt gezien dat je je zo inzet?

Spreiding van verantwoordelijkheid

Is de individuele bijdrage aan een groepstaak niet goed zichtbaar, dan demotiveert dat om je in te zetten. Maar er gebeurt nóg iets: hoe groter de groep leerlingen, hoe meer de verantwoordelijkheid voor het groepsproduct wordt verspreid over de leerlingen. Niemand voelt zich nog echt verantwoordelijk voor het eindproduct en leerlingen denken: ‘De ander doet het wel.’ Ook dit veroorzaakt social loafing.

De verspreiding van verantwoordelijkheid in een groep gaat in tegen wat je intuïtief zou verwachten. Hoe vaak wordt er niet gezegd: ‘Vele handen maken licht werk’? Nou, vergeet het maar. Is de individuele bijdrage niet goed zichtbaar, dan gaan leerlingen juist achterover hangen en doen ze minder. Werk blijft liggen, wordt afgeraffeld en wordt helemaal niet ‘lichter’. Hoe groter de groep, hoe minder iemand het werk nog ziet als ‘zijn pakkie-an’.

Hoe zorg je voor betere samenwerking in de klas?

Social loafing voorkom je met hele eenvoudige maatregelen. Een aantal voorbeelden zijn:

- Houd de groepen waarin leerlingen samenwerken klein. Dat verhoogt de zichtbaarheid van wat iedereen doet en zorgt ervoor dat groepsleden zich meer verantwoordelijk voelen voor het groepsproduct.

- Laat samenwerkingsprojecten niet te lang duren. Bij te lange projecten verliezen zowel de groepsleden als de docent namelijk vaak al snel het zicht op wie wat heeft gedaan.
- Laat leerlingen van tevoren duidelijk afspreken wie wat doet. Laat ze dat ook opschrijven. Het is dan duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is. Worden de afspraken niet nagekomen, dan is het bovendien duidelijk wie daarop aangesproken kan worden.
- Laat leerlingen tussentijds of achteraf reflecteren op elkaars bijdragen. Hoe vonden ze de inzet en bijdrage van de andere groepsleden? En hoe zien ze hun eigen bijdrage? Dat maakt leerlingen bewuster van hun gedrag en wat dat met anderen doet. Als leerlingen zich goed hebben ingezet, wordt dat bovendien beloond met complimenten en waardering van de groepsleden. Dit stimuleert leerlingen om vaker hun best te doen. Heeft een leerling er juist de kantjes van afgelopen, dan heeft dat negatieve sociale gevolgen voor hem of haar. De andere groepsleden zullen hun onvrede hierover uiten, waardoor de leerling dit gedrag minder snel zal herhalen.
- Laat leerlingen, binnen het groepswerk, zichzelf ook individuele doelen stellen. Wat willen zij persoonlijk leren als het gaat om samenwerken of de inhoudelijke kant van de taak?

Samenwerken met leerstrategieën

Bij samenwerking komen verschillende leerstrategieën om de hoek kijken. Leerstrategieën zijn concrete manieren van leren die leerlingen bewust kunnen toepassen om het leerproces te bevorderen. Denk bijvoorbeeld aan de leerstrategie 'Anderen organiseren' waarmee leerlingen zichzelf uitdagen en motiveren om, binnen de samenwerking, voor zichzelf op te komen. Het stellen van individuele doelen binnen de samenwerking wordt makkelijker met de leerstrategieën 'Vooruitkijken' en 'Jezelf motiveren'. Naast het creëren van de juiste omstandigheden voor een constructieve samenwerking, is het trainen van leerlingen in het inzetten van de juiste leerstrategieën dan ook belangrijk.

Meer lezen over samenwerken en leerstrategieën

Hoe je leerlingen kunt trainen om de juiste leerstrategieën in te zetten kun je lezen in *Effectiever leren met leerstrategieën*, van Pieterneel Dijkstra (2015). Ook zijn sinds kort de *Trainingskaarten Effectieve Leerstrategieën* beschikbaar: 64 vrolijk geïllustreerde kaarten waarmee je leerlingen kunt laten oefenen met de veertien leerstrategieën. Op www.strategievoorleren.nl vind je meer informatie over leerstrategieën en de verschillende werkvormen.

© 2016 Boom test onderwijs. Dit whitepaper is vrij te gebruiken voor niet-commerciële doeleinden. Voor commercieel gebruik dient u contact op te nemen met Boom test onderwijs, info@boomtestonderwijs.nl of (020) 524 45 14.

Auteur

Dr. Pieterneel Dijkstra is sociaal psycholoog en houdt zich bezig met het welzijn van mensen en hun relaties. Ze doet dat onder meer als schrijfster, lector, wetenschappelijk onderzoeker en trainer. Pieterneel publiceerde al vele boeken, internationaal wetenschappelijke artikelen en artikelen over de psychologie in populaire tijdschriften.

Leerstrategieën: een concrete manier van leren

Onderzoek toont aan dat leerstrategieën een krachtig middel zijn om aan dat ideaal vorm te geven. Leerstrategieën zijn concrete manieren van leren: hiermee leren kinderen hoe ze moeten en kunnen leren. Zo leren ze met de strategie 'Jezelf kennen' welke taken bij hen passen en welke vaardigheden ze juist vaker moeten oefenen. Om zichzelf voor een taak te motiveren kunnen ze de strategie 'Het nut zien' inzetten.

Pieterneel Dijkstra behandelt per hoofdstuk een leerstrategie en geeft praktische tips waarmee je leerlingen kunt helpen zich deze eigen te maken en te gebruiken. Zo help je al je leerlingen het beste uit zichzelf te halen.

9789089535269 | € 19,95

Met de *Trainingskaarten Effectieve Leerstrategieën* is het nu nog makkelijker om in de praktijk met deze strategieën aan de slag te gaan. De 64 vrolijk geïllustreerde kaarten bevatten praktische oefeningen op basis van de strategieën uit het boek.

9789089539670 | € 24,95

Lees meer en bestel op
www.boomtestonderwijs.nl